

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Framställning om överklagande till Högsta domstolen i ett mål om överträdelse av näringsförbud

Kammaråklagaren Niklas Jeppsson vid Ekobrottskammaren i Umeå har föreslagit att en dom som rör överträdelse av näringsförbud och som meddelades av Hovrätten för Övre Norrland den 28 september 2017 i mål B 1114-16 överklagas till Högsta domstolen.

Jag delar uppfattningen att domen bör överklagas till Högsta domstolen såvitt avser REL. Jag anser att tingsrättens dom ska fastställas.

Frågan i målet rör vad som i 11 § 12 p lagen om näringsförbud (2014:836), menas med att ”återkommande ta emot uppdrag” i en näringsverksamhet som drivs av en närstående – när kan man säga att det är återkommande och vad utgör uppdrag i lagens mening. Tingsrätten och hovrätten har dragit olika slutsatser av bestämmelsen. Hovrätten ogillade åtalet trots att det är utrett i båda domstolar att REL mottagit ett flertal uppgifter under mindre än ett halvårs tid. Hovrätten har inte heller berört frågan om ringa brott. Egentlig praxis på området saknas.

I målet berörs både lagen (1986:436) om näringsförbud, som upphävdes den 2 augusti 2014, och lagen om näringsförbud (2014:836), som trädde i kraft samma dag. Ändringarna innebar bland annat att den krets av dem som kan meddelas näringsförbud utvidgades. Bestämmelsen som är aktuell här har dock oförändrad förts över från första delen av 7 § i den gamla lagen till 11 § 12 punkten i den nya lagen. Av övergångsbestämmelserna till den nya lagen framgår att den nya lagen ska tillämpas på åsidosättanden som skett före ikraftträdandet och som omfattas av bestämmelserna i lagen från 1986. Den nya lagen ska också vara tillämplig på näringsförbud och tillfälliga näringsförbud som meddelats med stöd av äldre bestämmelser. För enkelhetens skull kommer bara den nuvarande lagen återges under avsnittet rättslig reglering nedan.

Bakgrund till åtalet om överträdelse av näringsförbud

Hovrätten för Övre Norrland dömde REL den 10 februari 2014 för grovt bokföringsbrott till fängelse åtta månader och fastställde samtidigt tingsrättens beslut att meddela henne näringsförbud i fem år. Brotten var begångna i två olika aktiebolag under tiden 1 januari 2006 – 16 oktober 2008. I bolagen fanns ett stort antal anställda. Straffvärdet bedömdes vara 1 år 3 månader men med hänsyn till den tid som gått sedan brotten begicks bestämdes straffet till åtta månaders fängelse med stöd av artikel 6 i Europakonventionen och 29 kap 5 § första stycket 7 brottsbalken. Vid straffmätningen togs också hänsyn till att REL hade meddelats näringsförbud. HD

beslutade efter överklagande att inte meddela prövningstillstånd. Domen vann laga kraft den 2 juni 2014

I anslutning till HD:s beslut, i maj – juni 2014, bildade REL:s make ROL ett nytt aktiebolag, Molly Invest AB, där han var styrelseledamot. Verksamheten skulle enligt bolagsordningen, som är daterad den 13 juni 2014, vara frisering, import och försäljning av löshår och tillbehör till grossister och konsumenter och import och försäljning av kläder och underkläder, m.m. Bolaget var inte registrerat som arbetsgivare hos Skatteverket.

Den 7 juli 2014 ansökte REL om dispens (nu kallat undantag) från näringsförbudet. Ansökan avsåg inte det nystartade Molly Invest AB utan aktiebolaget ITLS Sverige AB (ITLS), som ROL hade bedrivit sedan 2009. Verksamheten i det bolaget var bland annat service och försäljning av kompressorer och värmepumpar och uthyrning av maskiner och industriförnödenheter inom trycklufts- och värmepumpsindustri. REL:s ansökan avsåg anställning som telefonist och telefonsäljare i ITLS. Åklagaren motsatte sig inte dispens förutsatt att den inte avsåg annat än vad som framgick av ansökan. Tingsrätten medgav med (stöd av 19 § den gamla lagen om näringsförbud) den 30 juli 2014 dispens att REL som anställd i ITLS skulle få arbeta som telefonist och telefonsäljare. Som villkor angavs att hon inte fick arbeta med bolagets ledning eller ekonomiska skötsel.

Från den 20 augusti 2014 avtjänade sedan REL det fängelsestraff som hade ådömts henne i hovrätten. Hon blev villkorligt frigiven den 28 jan 2015.

Nu aktuellt åtal väcktes den 19 maj 2016. REL åtalades för att från den 4 mars – 1 september 2015 ha överträtt näringsförbudet i bolaget Molly Invest AB enligt nedanstående gärningsbeskrivning.

Åtalet

REL har genom dom meddelad av Hovrätten för Övre Norrland den 10 februari 2014 meddelats näringsförbud under en tid av fem år. Beslutet om näringsförbud vann laga kraft och började gälla den 2 juni 2014. REL har sedan i vart fall den 4 mars 2015 i Umeå kommun brutit mot näringsförbudet genom att utöva faktisk ledning av bolaget Molly Invest AB som bedriver näringsverksamhet eller, i andra hand, vara anställd eller återkommande motta uppdrag i bolaget som har REL:s make ROL som ensam styrelseledamot. REL har begått gärningen uppsåtligen. Åklagaren åberopade 47 § lagen om näringsförbud och yrkande att REL:s näringsförbud skulle förlängas med ett år.

ROL åtalades samtidigt för medhjälp till brottet och åklagaren yrkade att Molly Invest AB skulle åläggas en företagsbot om 100 000 kr, vilket i båda fall utelämnas här. Frågan om utdömande av företagsboten har inte avslutats i hovrätten och av det skälet är hovrättens dom en deldom.

Tingsrättens bedömning

Tingsrätten ansåg det inte vara ställt utom rimligt tvivel att REL hade haft ett bestämmande inflytande över verksamheten och varit faktisk företrädare i Molly Invest AB och rätten tycks inte ha konkret tagit ställning till om REL varit *anställd* i bolaget. Däremot ansågs REL ha återkommande mottagit uppdrag av bolaget i den mening som avses i 11 § 12 p lagen om näringsförbud. Rätten konstaterade att REL hade utfört uppdrag under perioden mars 2015 till september 2015, dvs. med början relativt kort tid efter att hon blev villkorligt frigiven från fängelsestraff. Vissa av de uppdrag som REL medgett att hon kunde ha utfört var enligt tingsrätten av karaktären enklare sysslor. Rätten pekade på enstaka försäljningar av löshår samt situationer då REL på kontoret tagit emot paket ställda till bolaget. Beträffande övriga uppdrag som REL bevisligen hade varit involverad i; inköp av domänen molly.se, förfrågningen om lediga butikslokaler, deltagande i minst två fotograferingssessioner i marknadsföringssyfte, deltagande i ett produktpresentationsmöte med en återförsäljare av löshår och inköp av produkter från försäljare i Kina, om än det sistnämnda hade rört inköp av produkter på prov – ansåg tingsrätten att uppgifterna inte varit av oväsentlig betydelse för driften av bolaget. Tingsrätten ansåg att det rörde det sig om i vart fall tio utförda uppdrag under perioden. Vid en samlad bedömning av vad som hade framkommit om antalet uppdrag som REL utfört och om uppdragens närmare natur och omfattning ansåg tingsrätten att det var ställt utom rimligt tvivel att REL återkommande mottagit uppdrag från Molly Invest AB i den mening som avses i lagstiftningen. Tingsrätten beaktade särskilt att en del av uppdragen till sin karaktär legat nära arbetsuppgifter som utförs av den som har en ledande ställning i ett bolag och ansågs inte vara enstaka och rutinmässiga. REL invände att hon haft dispens från näringsförbudet och att de uppdrag hon utfört skulle omfattas av dispensen i ITLS eftersom Molly Invest AB helt ägdes av ITLS. Tingsrätten konstaterade att dispensen omfattade anställning enbart i ITLS och att det rörde sig om olika juridiska personer. Flera av de uppdrag REL haft i Molly Invest AB hade dessutom inte legat inom ramen för den anställning hon haft som telefonist och telefonförsäljare hos ITLS.

Tingsrätten dömde REL för överträdelse av näringsförbud till fängelse två månader och förverkade villkorligt medgiven frihet till en tid av två månader. Tingsrätten förlängde näringsförbudet med ett år att gälla till den 2 juni 2020.

Hovrättens bedömning

I hovrätten fränföll åklagaren påståendet att REL varit faktisk företrädare för Molly Invest AB men vidhöll att REL varit anställd eller återkommande tagit uppdrag i bolaget.

Hovrätten ansåg, precis som tingsrätten, att REL inte kunde anses ha utfört arbete i Molly Invest AB inom ramen för dispensen i ITLS, eftersom den uttryckligen bara omfattade arbete i ITLS. Hovrätten ansåg vidare att det inte var visat att hon varit anställd i eller erhållit någon lön från Molly Invest AB. Beträffande återkommande uppdrag i bolaget gjorde hovrätten en annan bedömning än tingsrätten och konstaterade sammanfattningsvis.

Vissa sms i en beslagtagen telefon, som rörde verksamheten i Molly Invest AB, härrörde från REL men bedömdes inte i sig tillräckligt omfattande för att anse som uppdrag i sådan omfattning att de var återkommande. Vissa av de uppdrag som REL medgett att hon hade utfört hade karaktären av enklare sysslor, exempelvis enstaka försäljningar av löshår och när hon tagit emot paket ställda till bolaget. Övriga uppdrag som REL bevisligen varit involverad i, såsom inköp av domänen molly.se, förfrågningen om lediga butikslokaler, bokning av tid för tryckning av tröjor, fotosessioner och beställning från hårförsäljare skulle enligt hovrätten anses ha gått till så som REL och ROL hade uppgett, dvs. att hon fått i uppdrag att för hans räkning utföra specificerade, även i dessa fall relativt okvalificerade, sysslor. Eftersom verksamheten hade bedrivits i makarnas gemensamma hem ansåg hovrätten att det låg i sakens natur att den ena maken i viss utsträckning kan agera och utföra tjänster för den andre makens räkning, i synnerhet (som i detta fall) om det redan finns ett uppdrag att från hemmet fungera som telefonist och telefonförsäljare i ett annat, av maken ägt bolag. Det faktum att REL hade varit närvarande vid några fotosessioner visade inte i sig att hon hade utfört något kvalificerat arbete för Molly Invest AB:s räkning. Det var heller inte visat att REL haft några kvalificerade eller konkreta uppdrag vid resan till Kina. Enligt hovrätten handlade det om relativt fåtaliga uppgifter som inte hade varit av den karaktären att REL i egenskap av konsult, agent eller liknande återkommande kunde anses ha mottagit uppdrag för bolagets räkning i en sådan omfattning att hon kunde anses ha överträtt näringsförbudet. Hovrätten ogillade åtalet mot både REL och ROL.

Rättslig reglering

Näringsförbud regleras i lagen om näringsförbud (2014:836). Näringsförbud på grund av brott *ska* enligt 4 § meddelas den som grovt åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet och därvid har gjort sig skyldig till brottslighet som inte är ringa, om ett sådant förbud är påkallat från allmän synpunkt. I lagens 8 § sägs att rätten, vid bedömningen av om näringsförbud är påkallat från allmän synpunkt ska särskilt ta hänsyn till om åsidosättandet har varit systematiskt, syftat till betydande vinning eller orsakat eller varit ägnat att orsaka betydande skada eller näringsidkaren tidigare har dömts för brott i näringsverksamhet. Om förbud bedöms påkallat från allmän synpunkt föreligger en presumtion för näringsförbud.

Innebörden av ett näringsförbud framgår av 11 § punkterna 1 – 13. Av bestämmelsen framgår bland annat att den som har ålagts ett näringsförbud inte får driva näringsverksamhet och inte heller äga, bilda eller inneha vissa funktioner (som ledamot, suppleant, verkställande direktör, vice verkställande direktör eller företagsledare) i juridiska personer eller faktiskt utöva ledningen av näringsverksamhet. Den som har näringsförbud får inte heller vara firmatecknare för juridisk person. Av punkten 12 framgår att den som har näringsförbud inte heller får vara anställd eller återkommande ta emot uppdrag i en näringsverksamhet som drivs av en närstående eller där en närstående har en sådan ställning som anges i 3 §. Den senare bestämmelsen rör bland annat ledamöter i aktiebolag, d.v.s. den befattning ROL hade i Molly Invest AB. Att make är närstående framgår av 13 §.

Av 35 § framgår bland annat att den som har näringsförbud eller tillfälligt näringsförbud får medges visst undantag från 11 § om det finns skäl till det och det inte strider mot syftet med förbudet. Det framgår också att undantag får förenas med villkor om vad som ska iakttas då undantaget utnyttjas. Motsvarande bestämmelse om dispens finns 19 § lagen (1986:436) om näringsförbud. En sådan dispens meddelade tingsrätten REL den 30 juli 2014 i verksamheten i ITLS med innebörd att hon tilläts inneha en anställning som telefonist och telefonförsäljare, men hon fick dock inte arbeta med bolagets ledning eller ekonomiska skötsel.

Av 47 § framgår att den som bryter mot ett näringsförbud eller ett tillfälligt näringsförbud eller bryter mot ett villkor som har meddelats med stöd av 35 § tredje stycket döms för överträdelse av näringsförbud till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. För den som döms för överträdelse av näringsförbud, ska enligt 48 § näringsförbudet samtidigt förlängas, om det inte finns särskilda skäl att avstå från förlängning. Det framgår också att sådan talan ska väckas innan förbudstiden har gått ut.

Motsvarande reglering finns i 6 § (näringsförbud), 7 § (närstående förbudet), 19 § (dispens) och 25 § (överträdelse), 26 § (förlängning av näringsförbud) i lagen (1986:436) om näringsförbud, som alltså upphävdes den 2 augusti 2014.

Förarbeten

I förarbetena till lagen om näringsförbud från 2014 (prop. 2013/14:215 s. 95) framgår följande. Förbudet i punkten 12 omfattar sådan näringsverksamhet som drivs av en närstående, men även verksamhet där en närstående har en sådan ställning att han eller hon, om det förekommer oegentligheter i verksamheten, själv skulle kunna meddelas näringsförbud. Det innebär att den som har näringsförbud inte får vara anställd i ett aktiebolag där en närstående sitter i styrelsen. I vissa situationer kan ett sådant förbud framstå som allt för strängt. Så kan exempelvis vara fallet om den som har näringsförbud vill ta en underordnad anställning i ett stort börsnoterat aktiebolag. I sådana fall kan ett undantag från förbudet bli aktuellt (se prop. 1985/86:126 s. 167), se vidare kommentaren till 35 §. Förbudet mot att återkommande ta emot uppdrag innebär att den som har näringsförbud inte får tjänstgöra som konsult åt en närstående i dennes verksamhet eller som exempelvis agent eller reparatör åt företaget. Att ge enstaka råd eller utföra någon enstaka tjänst är emellertid inte förbjudet. Med ”återkommande” avses att det ska röra sig om flera uppdrag, som inte ligger alltför lång tid efter varandra (se prop. 1985/86:126 s. 167).

I kommentaren till 7 § (prop. 1985/86:126 s. 167) sägs inte mycket mer än som framgår av ovanstående hänvisningar. Som ytterligare exempel anges att den som har näringsförbud inte kan tjänstgöra som revisor åt företaget. Det sägs också att det vid tillämpningen av 7 § måste beaktas att regeln har kommit till för att effektivisera och understödja näringsförbudet i 6 § och att det i övrigt inte finns något skäl att förbjuda anställning och uppdrag hos närstående. Detta bör uppmärksammas framför allt då

frågan om att ge dispens för viss anställning kommer upp men även vid bedömningen av hur allvarlig en överträdelse av närståendeförbudet bör anses ha varit.

I propositionens allmänna del (s. 84) betonas dock att för att ”närståendeförbudet ska fylla sitt syfte bör det innebära att den som har fått förbud i princip är förhindrad till *varje slag av permanent inblandning* i en närståendes företag. Han bör således inte få vara anställd i företaget. Han bör inte heller få tjänstgöra som konsult för företaget eller ta emot återkommande uppdrag av något annat slag. Den som har meddelats näringsförbud bör vidare på motsvarande sätt vara förhindrad att vara verksam i det eller de företag där han har gjort sig skyldig till de åsidosättanden som legat till grund för näringsförbudet. En regel av det slag som nu är i fråga går längre än att bara gälla näringsförbud i egentlig mening, dvs. avse rätten att driva näringsverksamhet. Den innebär att också anställningar i befattningar som inte innebär att vederbörande utövar ledningen av en näringsverksamhet blir förbjudna. Jag anser den ändå motiverad med hänsyn till de starka misstankar som yppats om att det är just genom anställningar av nu berört slag som meddelade näringsförbud främst kringgås. De överträdelser som sker blir sällan beivrade på grund av bevissvårigheterna, något som kan undergräva respekten för näringsförbudet som instrument mot ekonomisk brottslighet”.

I kommentaren till bestämmelsen om undantag i 35 § framkommer vissa skrivningar som rör närstående och som också är relevanta i sammanhanget. Undantag får meddelas endast om det inte står i strid med näringsförbudets syfte. ”Det innebär att domstolen vid sin prövning ska göra en bedömning av om ett undantag kan innebära någon risk för att personen gör sig skyldig till nya oegentligheter. I förarbetena till de nuvarande dispensbestämmelserna har angetts att det för att undantag ska kunna meddelas normalt bör krävas att det är fråga om en rörelse där riskerna för nya åsidosättanden är mycket små. Det bör t.ex. inte komma i fråga att undantag meddelas för en verksamhet där personen har gjort sig skyldig till betydande oegentligheter. Vid undantag från förbudet att vara verksam i en närståendes verksamhet bör rätten göra en bedömning av om det finns en risk för att undantaget kommer att innebära att den som har näringsförbud faktiskt kommer att leda verksamheten där han eller hon vill bli anställd (se prop. 1985/86:126 s. 180). Uttalandena är fortfarande giltiga. (Se prop. 2013/14:215 s. 103)

Praxis

Många avgöranden som rör närståendeförbudet avser i första hand påstående om faktiskt företräderskap och först i andra hand påstående om anställning eller återkommande uppdrag. Ofta görs ingen närmare analys av om det varit fråga om förstahands- eller andrahandspåståendet. Nedanstående domar är förhållandevis renodlade och det som är gemensamt för dem är att uppdragens karaktär inte varit särskilt väsentliga vid bedömningen. I tingsrättsavgörandet är det oklart hur tingsrätten uppfattat överträdelsen. Domen är överklagad.

1. Hovrättens för Västra Sverige dom 2016-03-07, mål B 1233-15

PÖ, som hade interimistiskt näringsförbud, åtalades för överträdelse av näringsförbud genom att vid flera tillfällen perioden 12 juni – 16 december 2013 ha överträtt näringsförbudet när hon varit anställd och utfört uppdrag i restaurangverksamhet, där hon tidigare åsidosatt sina åligganden samt som även drevs av hennes make.

Följande framkom i tingsrätten. Ett vittne hade vid kontroller i restaurangen vid två tillfällen, i juni och december 2013, iakttagit PÖ när hon utfört arbetsuppgifter i restaurangen, som drevs av hennes make och där hon tidigare åsidosatt sina åligganden. Enligt tingsrätten fanns inte skäl att ifrågasätta uppgifterna. Utifrån åberopade videofilmer och fotografier kunde enligt tingsrätten konstateras att PÖ utfört arbete i restaurangen även vid övriga tillfällen som åklagaren hade påstått. Att PÖ arbetat i restaurangen vid varje tillfälle då någon form av kontroll utförts, skulle ha haft sin orsak i något annat än att PÖ varit anställd och utfört uppdrag i restaurangen får praktiskt sett ansågs uteslutet. PÖ:s uppgifter om att så inte varit fallet föreföll så osannolika att de lämnades utan avseende. Tingsrätten bedömde det styrkt att PÖ varit anställd och utfört uppdrag i verksamhet där hon tidigare åsidosatt sina åligganden och som även drivits av hennes make. Att hon dessutom haft en timanställning inom annan verksamhet förändrade inte bedömningen. PÖ dömdes i tingsrätten till fängelse två månader. Utredningen i hovrätten ledde inte till någon annan bedömning av skuldfrågan än den tingsrätten gjort. PÖ dömdes i enlighet med åklagarens gärningsbeskrivning till fängelse två månader.

2. Svea hovrätts dom 2015-06-03, mål B 4762-14

PT, som hade näringsförbud i tio år, åtalades för överträdelse av näringsförbud genom att perioden 30 juni 2008 till bolagets konkurs 28 maj 2009 ha tagit emot återkommande uppdrag i ett aktiebolag, där hans maka CT varit ansvarig styrelseledamot och senare faktisk ställföreträdare. Att PT hämtat bokföringsmaterial hos en bokföringsfirma och lämnat över det till CT ansågs inte innebära en överträdelse av näringsförbudet. Han hade dock därutöver betalat köpeskilling för ett kommanditbolag och med stöd av fullmakt undertecknat en överlåtelse av rörelsen från aktiebolaget till kommanditbolaget. Han hade vid två tillfällen kontaktat en kronoinspektör i avsikt att för aktiebolagets räkning få uppskov med betalningar. Han hade varit aktiv vid en förrättning och varit den som för aktiebolagets räkning bad om uppskov med betalning. På grund av det anförda ansågs det ställt utom rimligt tvivel att PT gjort sig skyldig till överträdelse av näringsförbud. PT dömdes till fängelse två månader. Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Enligt hovrätten var det visat att PT, på det sätt som tingsrätten angett, återkommande hade tagit emot uppdrag i bolaget. Att PT agerat bud och hämtat bokföringsmaterial för att lämna till CT utgjorde inte heller enligt hovrätten ett sådant uppdrag som innebar en överträdelse av näringsförbudet.

3. Lunds tingsrätt dom 2017-04-07, mål B 5787-16

WK hade näringsförbud i tre år. WK åtalades för att trots näringsförbudet ha faktiskt utövat ledningen i ett bolag eller återkommande tagit emot uppdrag i bolaget som drivits även av hans hustru och där hon var styrelseledamot. Överträdelseerna hade bestått i att förhandla med eller kontakta olika aktörer angående bolaget, göra inköp åt bolaget samt arbeta med snickeri- och andra byggarbeten inom bolagets uppdrag från olika kunder. Överträdelseerna hade skett från mars 2015 till november 2016 (1 år 8 månader). Byggarbetsplatserna där arbete hade utförts specificerades. Tingsrätten bedömde det klarlagt att WK inte hade rätt att vara verksam i sin hustrus bolag och ansåg att de flertal sinsemellan oberoende uppgifter förmedlade genom skriftliga dokument, spaningsfilmer och vittnesutsagor från personer som i egenskap av kunder, leverantörer eller anställda hade kommit i kontakt med bolaget. Bevisningen hade enligt tingsrätten varierande värde men talade sammantaget med sådan tyngd för att WK "tagit sådan del i sin hustrus företag som sägs i gärningsbeskrivningen" att åtalet i alla delar ansågs styrkt. WK dömdes till fängelse två månader och näringsförbudet förlängdes med 1 år 8 månader.

Min bedömning

I målet finns en rad konkreta omständigheter som visar att REL överträtt sitt näringsförbud. Det är utrett i både tingsrätt och hovrätt att REL utfört arbete i Molly Invest AB som drivits av hennes make. Det är också utrett att REL inte ansökt om dispens eller undantag i Molly Invest AB. Utifrån den dispens hon sökt och fått i ITLS måste det också anses utrett att hon varit väl medveten om näringsförbudets innebörd och betydelse. Hon måste också ha varit införstådd med att hon hade kunnat ansöka om dispens eller undantag även i Molly Invest AB, men det har hon inte gjort. Bolaget bedrev en helt annan verksamhet än den som bedrevs i ITLS. Det är därför rimligt att tro att en sådan ansökan skulle ha ifrågasatts av rätten eftersom riskerna för nya åsidosättanden inte skulle ha framstått som mycket små. Som framgår av tingsrättens dom uttryckte ROL ett mycket ljummet intresse för löshår. Enligt min mening är det sammantaget utrett att REL inte har haft en underordnad ställning i Molly Invest AB, att hon tycks ha varit rörelsens ansikte utåt och att de uppgifter hon haft i bolaget inte bestått i enstaka råd eller enstaka tjänst. Hon har haft en mer permanent inblandning i företaget.

Förbudet mot att återkommande ta emot uppdrag i närstående bolag innebär att personen inte får utföra återkommande uppdrag. I återkommande ligger att det ska röra sig om flera uppdrag, som inte ligger alltför lång tid efter varandra. Enstaka råd eller enstaka tjänst omfattas inte av förbudet.

De uppdrag i en närståendes verksamhet som beskrivs i förarbetena är, som jag läser dem, *exemplifierade*. Detta framgår också av kommentaren. Personen får inte tjänstgöra som konsult, eller som exempelvis agent eller reparatör. Andra uppdrag än de omnämnda måste kunna vara aktuella så som det beskrivs i kommentaren. Även konsultverksamhet och liknande verksamhet kan ju dessutom bedrivas inom många olika områden, och vara av mer eller mindre kvalificerat slag. Det anges inte i förarbetena att uppdragen för att vara att betrakta som uppdrag ska vara särskilt

kvalificerade. Inte heller i lagtexten sägs någonting om uppdragens karaktär. Att de ska vara av kvalificerat slag framgår alltså inte.

I hovrättens dom upprepas att det arbete REL utfört inte varit särskilt kvalificerat. Hovrätten tycks även ha blandat ihop uppdragens karaktär och begreppet återkommande. Sms-aktiviteterna har till exempel ”inte i sig varit tillräckligt omfattande för att anse som uppdrag i en sådan omfattning att de kan anses vara återkommande”. Det är oklart om sms:en överhuvudtaget bedömts vara uppdrag och det är oklart varför sms:en ska ses för sig och inte tillsammans med övriga uppdrag som REL haft. De andra uppdrag REL haft har av hovrätten kallats för enklare eller relativt okvalificerade *syslor*, *tjänster*, inte kvalificerat *arbete*, inte kvalificerade eller konkreta *uppdrag* och relativt fåtaliga *uppgifter*.

Som jag varit inne på ovan är förhållandena de motsatta när det gäller undantag från näringsförbud. För att överhuvudtaget få arbeta i en närståendes rörelse krävs undantag från näringsförbudet. Undantag ska sökas oavsett arbetets karaktär och oavsett om det är okvalificerat eller ej. I förarbetena sägs uttryckligen att när det gäller dispens från närståendeförbudet kan dispens te sig befogad om man har underordnad ställning i t.ex. ett stort börsnoterat aktiebolag.

Hovrättens tolkning av begreppen kan enligt min mening inte vara riktig. Med det resonemang hovrätten för blir det i princip svårare att bevisa att återkommande uppdrag givits än att ett konkret anställningsförhållande föreligger, vilket inte kan ha varit lagstiftarens mening. Syftet med närståendeförbudet i punkten 12 i 11 § lagen om näringsförbud är att näringsförbud inte lätt ska kunna kringgå i en nära relation där två makar i praktiken driver verksamhet tillsammans. Av naturliga skäl finns det betydande svårigheter att utreda överträdelser i nära relationer. Med hovrättens tolkning av begreppen blir svårigheterna ännu större. I praktiken ger domen den som har näringsförbud en möjlighet att arbeta inom en närståendes bolag utan att behöva ansöka om undantag. Sett ur ett brottsutredande perspektiv kommer bevisproblemen att bli större än de är idag och det kan inte vara meningen. Den som har näringsförbud har grovt åsidosatt sina förpliktelser i en näringsverksamhet och har därför inte rätt att driva näring. Med hovrättens dom urholkas näringsförbudets innebörd och mening. För Ekobrottsmyndighetens del har bestämmelserna om näringsförbud en central och viktig betydelse i arbetet med att motverka ekonomisk brottslighet och andra oegentligheter i näringsverksamhet.

En annan aspekt på näringsförbudet är att rätten ska ta hänsyn till det när straffmätningen görs och detta leder normalt till en straffrabatt. I målet som rör de grova bokföringsbrott som REL dömts för bedömde hovrätten att straffvärdet var 1 år 3 månader men vid straffmätningen togs hänsyn bl.a. till näringsförbudet och straffet reducerades till åtta månader. Om näringsförbudet inte respekteras innebär det risk för att lika fall inte behandlas lika.

Sammanfattningsvis anser jag alltså att det finns viktiga skäl att pröva frågan om överträdelse.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens).

Överträdelse av näringsförbud är generellt svårutrett. Många näringsförbud överträds med hjälp av make eller maka eller annan som står i en nära relation till den som ålagts näringsförbud. Dessa överträdelser är då ännu svårare att utreda. Det är särskilt svårt att visa faktiskt företräderskap inom en nära relation och bestämmelsen i 11 § punkten 12 har därför kunnat användas som en ventil, för att täppa igen den luckan.

Det finns få och allmänt hållna avgöranden om vad som kan anses vara återkommande uppdrag i verksamhet som drivs av närstående och vad uppdragen ska innebära för att i lagens mening bedömas som uppdrag. Jag har redovisat några under rubriken praxis. I inget av fallen förs en särskilt utförlig diskussion och vad om ska anses som uppdrag eller återkommande. Den nu aktuella hovrättsdomen kan därför få prejudicerande effekter.

Som nämnts inledningsvis är de bokföringsbrott som REL dömdes för i februari 2014 begångna under tiden januari 2006 – oktober 2008. Medveten om att bakomliggande brottlighet är begången för cirka tio år sedan anser jag ändå att det finns skäl att få målet prövat av Högsta domstolen. Omständigheterna är renodlade och avgränsade och målet därför anpassat för en prövning i Högsta domstolen. Prejudikatdispens kan enligt min mening föreligga även om det ifrågasatta avgörandet skulle anses vara riktigt.

Katarina Tidén

Catharina Linné

Bilagor

- Hovrättens för Övre Norrland dom den 10 februari 2014 i mål B 307-13
- Hovrättens för Övre Norrland dom den 28 september 2017 i mål B 1114-16
- Utdrag ur Cåbra med uppgift om inkomna ärenden som avser anmälningar om överträdelse av näringsförbud de senaste fem åren.
- Utdrag ur Cåbra med uppgift om inkomna ärenden som avser åtal som väckts de senaste 12 månaderna avseende överträdelse av näringsförbud .

Kopia (utan bilagor) till kammaråklagaren Niklas Jeppsson